

Programové vyhlásenie IASL¹ o školských knižniciach

V siedmom princípe Deklarácie Spojených národov o právach dieťaťa sa hovorí „dieťa má právo na výchovu a vzdelávanie, ktoré je bezplatné a povinné minimálne v základných stupňoch. Vzdelávanie má podporovať jeho všeobecný rozhl'ad a umožňovať mu na báze rovnakých možností rozvoj jeho schopností, individuálneho úsudku a jeho zmyslu pre morálku a sociálnu zodpovednosť tak, aby sa stalo užitočným členom spoločnosti“².

Existencia a využitie školskej knižnice je dôležitou súčasťou bezplatného a povinného vzdelávania. Školská knižnica je základom „rozvoja ľudskej osobnosti, ako aj duchovného, sociálneho, kultúrneho a ekonomického rozvoja spoločnosti“³.

Školská knižnica je centrom plnenia vzdelávacích cieľov a úloh školy. Podporuje ich prostredníctvom plánovitého programu akvizície a organizácie informačných technológií a sprístupňovaním dokumentov umožňujúcich rozšírenie vyučovacieho prostredia žiakov. Plánovitý program informačnej výchovy, ktorý je realizovaný v spolupráci s triednymi a ostatnými učiteľmi, je základnou zložkou programu školskej knižnice.

Školská knižnica poskytuje široký rozsah zdrojov, tlačených i netlačených dokumentov, vrátane elektronických médií a prístup k informáciám, ktoré u detí podporujú uvedomenie si vlastného kultúrneho dedičstva a vytvárajú základ pre porozumenie odlišností iných kultúr.

Funkcie

Školská knižnica pôsobí ako živý nástroj vyučovacieho procesu, nie ako osobitná jednotka izolovaná od celkového kurikula školy. Je zahrnutá do výchovno-vzdelávacieho procesu. Jej ciele sú vyjadrené prostredníctvom nasledujúcich funkcií:

Informačná – poskytuje hodnoverné informácie, rýchly prístup k nim, ich vyhľadávanie a prenos. Školská knižnica má byť súčasťou regionálnych i národných informačných sietí.

Vzdelávacia – poskytnutím možností a atmosféry pre učenie umožňuje kontinuálne celoživotné vzdelávanie, a to prostredníctvom usmernenia v lokalizácii, výbere a využití dokumentov, nácvikom informačných zručností integrovaných vo vyučovaní v triede a podporou intelektuálnej slobody.

Kultúrna – prezentáciou a podporou estetických zážitkov zlepšuje kvalitu života, je poradcom pre pochopenie umenia, podporuje tvorivosť a rozvoj pozitívnych medziľudských vzťahov.

Voľnočasová – povzbudením k zmysluplnému využitiu voľného času prostredníctvom informácií, materiálov a programov zaoberajúcich sa využitím voľného času podporuje vyváženosť a obohatenie života.

Fondy

Majú zodpovedať:

- širokému záberu informačných a komunikačných technológií,
- rozmanitosti mnohých oblastí poznania a voľnočasových aktivít,
- službe deťom v celom rozsahu ich poznávania, schopností a psychomotorických zručností,
- dôležitosti školských výučbových programov,

- detským záujmom,
- jazyku používanému žiakmi,
- kultúrnym záujmom v rodinách detí,
- ekonomickému prostrediu.

Vybavenie

Všetky školské knižnice, od predškolských po stredoškolské, potrebujú vhodný priestor, kde sa môžu využívať dostupné technológie potrebné pri príprave, spracovaní, uchovávaní a sprístupňovaní všetkých dokumentov knižnice. Rovnako potrebujú priestor umožňujúci žiakom a učiteľom využívať tieto dokumenty čítaním, prezeraním, počúvaním, vyhľadávaním a spracovaním informácií. Priestory majú byť funkčne prispôbené v základnom architektonickom pláne školy, umiestnené v blízkosti prirodzených centier, s jednoduchým prístupom pre všetkých používateľov vrátane handicapovaných. Treba uvažovať aj o využití knižnice v čase mimo vyučovania. Je to potrebné kvôli flexibilita a možnosti budúceho rastu a usporiadania priestoru. Pozornosť sa musí venovať osvetleniu, akustickej úprave dverí a stropov, kontrole teploty a vlhkosti a nábytku, ktorý má byť vhodne prispôbený veku používateľov.

Personál

Pri zriadení školskej knižnice predpokladáme, že sa ju používatelia naučia efektívne a účinne využívať. Zriaďovateľ ju zakladá z dôvodu takéhoto využívania. Príprava pre nich, ako aj pre všetkých učiteľov, by mala obsahovať informácie o úlohe školskej knižnice vo vyučovacom procese a v plánovaní a implemetácií vzdelávacích aktivít. Zriaďovateľ by si mal byť vedomý jedinečných knihovníckych zručností, ktoré školský knihovník má mať. Má efektívne koordinovať úlohy knižničného programu v rámci školy, vrátane prípravy rozpočtu a flexibilného školského rozvrhu tak, aby žiaci mohli v čo najväčšej miere využívať dokumenty a vybavenie knižnice. Zriaďovateľ si má byť vedomý významu kooperatívneho plánovania v súlade so vzdelávacím programom školy.

IASL presadzuje, aby školskými knihovníkmi boli kvalifikovaní učitelia, ktorí majú aj úplné knihovnícke vzdelanie. Tento typ prípravy pre učiteľov zabezpečuje kooperatívne vyučovanie s profesionálnym personálom knižnice, ktorý ma porozumenie pre princípy a prax efektívnej výučby, vzdelávací program a celkovú prax školy. Táto spolupráca s učiteľmi by mala zahŕňať: rozvoj kurikula, vzdelávacie aktivity, ktoré škola ponúka dieťaťu, termíny umožňujúce využitie dokumentov, informačných technológií a vybavenia a tiež rozvoj informačných zručností vo vzdelávaní.

Celoživotné vzdelávanie, zručnosti, rozvoj gramotnosti

Zručnosti, ktoré žiaci získajú prostredníctvom školskej knižnice, rozvíjajú ich schopnosť adaptácie na široké spektrum situácií a umožnia, aby vzdelávanie prebiehalo celý život, dokonca aj v nepriaznivých podmienkach. Školská knižnica podporuje gramotnosť povzbudzovaním k čítaniu pre vyučovacie i voľnočasové účely. Aktivity ako čítanie, prezeranie a počúvanie stimulujú a posilňujú záujem dieťaťa o čítanie.

Žiakovi sa poskytuje široký záber informácií a dostupných komunikačných technológií, usmernenie v ich využití pre potreby hodnotenia informácie ako odpovede na vzdelávacie a voľnočasové aktivity a záujmy tak, aby bol žiak schopný vytvárať vizuálne, reprodukované, audiovizuálne a elektronické správy vhodné pre daný komunikačný zámer. Tieto zručnosti podporujú celoživotné vzdelávanie. Ich osvojenie umožňuje dieťaťu pokračovať v nezávislom

učení dokonca aj vtedy, keď je vzdelávanie prerušené prírodnými pohromami a sociálnymi nepokojmi.

Všetky vzdelávacie systémy majú podporovať rozšírenie vyučovacieho priestoru od učebnice a učiteľa po školskú knižnicu. Školskí knihovníci majú spolupracovať s personálom verejných knižníc a iných informačných centier kvôli umožneniu využívania informačných zdrojov spoločnosti.

Vládna a verejná podpora

Etablovanie dobrej školskej knižnice môže poukazovať na to, že verejné authority si sú vedomé svojej zodpovednosti za implementáciu vzdelávania, ktoré deťom umožní stať sa užitočnými členmi spoločnosti a rozvinie ich individuálny potenciál. Dobrá školská knižnica s kvalifikovaným školským knihovníkom je dôležitým faktorom rozvoja kvalitného vzdelávania. Poskytuje dokumenty a zdroje informácií aj pre rodičov a sociálne agentúry, ktoré ich môžu využiť pre potreby detí v domácom, predškolskom, školskom prostredí, ako aj po ukončení školy.

Pre spoločenské a verejné authority je úsilie vynaložené na podporu vzdelávania detí jedným z merateľných faktorov, ktoré môžu byť sledované. Spoločnosť, ktorá investuje do školských knižníc pre svoje deti, investuje do vlastnej budúcnosti.

¹ International Association of School Librarianship (Medzinárodná asociácia školského knihovníctva)

² Jednotne prijaté na Všeobecnom zhromaždení Spojených národov 20 novembra 1959.

³ Vedúci princíp UNESCO/ILO Odporúčanie - Status učiteľov.

UPOZORNENIE: V tomto dokumente sa pojem „školský knihovník“ vzťahuje na všetky termíny ako učiteľ-knihovník, mediálny odborník, informačný technológ.